

PMBOK ASOSIDA BANK LOYIHALARINI BOSHQARISH MODELLARINI RIVOJLANTIRISH

Xabibullayev Eldor Azim o'g'li

Raqamli iqtisodiyot va agrotexnologiyalar universiteti

Magistratura bosqichi "Loyiha boshqaruvi" guruhi 1 kurs talabasi

Annotatsiya. Ushbu maqolada xalqaro miqyosda tan olingan loyiha boshqaruvi tizimi — *Project Management Body of Knowledge (PMBOK)* doirasidagi konseptual yondashuvlar asosida bank sohasidagi loyihalarni boshqarish modellarini ishlab chiqish va takomillashtirish imkoniyatlari ko'rib chiqiladi. Bank tizimida IT, moliyaviy mahsulotlar, xizmatlar va tizimli raqamlashtirish loyihalarining o'ziga xos xususiyatlari inobatga olinib, PMBOKning besh asosiy jarayon guruhi va o'n bilim sohasi orqali loyiha boshqaruvining strategik modelini yaratish taklif qilinadi.

Kalit so'zlar: PMBOK, loyiha boshqaruvi, bank loyihasi, bilim sohalari, jarayon guruhi, strategik boshqaruv, risk menejmenti.

KIRISH

Hozirgi davrda bank sektori dunyo bo'ylab texnologik raqobat, tezkor innovatsiyalar va raqamli transformatsiya davrini boshdan kechirmoqda. O'zbekiston moliya institutlari ham zamonaviy boshqaruv mexanizmlariga tayanishga majbur bo'lmoqda. Ayniqsa, bank tizimida kredit mahsulotlarini avtomatlashtirish, mijozlarga yo'naltirilgan xizmatlar, raqamli ilovalar yaratish, kiberxavfsizlik loyihalari va ichki IT-infratuzilmani yangilash kabi yo'nalishlarda loyihalar soni ortmoqda.

Bunday murakkab va ko'p qatlamli bank loyihalarini samarali boshqarish, resurslarni oqilona taqsimlash, xavflarni minimallashtirish va muddatga amal qilish PMBOK asosidagi yondashuvlarni bank sektori real holatiga moslashtirishni

taqozo etadi. PMBOK – bu loyiha boshqaruvi bo'yicha xalqaro tan olingan va Project Management Institute (PMI) tomonidan ishlab chiqilgan bilimlar to'plamidir. U loyihani rejalashtirish, tashkil etish, nazorat qilish va yakunlash bo'yicha eng yaxshi amaliyotlarni o'z ichiga oladi.

ASOSIY QISM

Bank sohasidagi loyihalar boshqa sohalaridagi loyihalarga qaraganda quyidagi farqlarga ega:

- Qattiq tartibga solinuvchi muhit (regulatory pressure)
- Yuqori xavfsizlik va maxfiylik talablari
- Ko'plab ichki va tashqi hissadorlar (stakeholder) ishtiroki
- Raqamli texnologiyalarga katta tayanish
- Loyihalarning yuqori qiymati va keng ko'lamli ta'siri

Shu sababli, PMBOK asosida bank loyihalari uchun moslashtirilgan modelda quyidagi jihatlar kuchaytirilgan bo'lishi kerak [1]:

- Hissadorlar bilan aloqalarni yanada tizimli yuritish (Stakeholder Engagement)
- Qonunchilik va moliyaviy regulyatsiyalarga mos monitoring tizimi
- IT xavfsizligi va data-menejment alohida komponent sifatida integratsiya qilinishi
- PMO (Project Management Office) rolini mustahkamlash

PMBOKning an'anaviy sikliga asoslanib, bank sektori uchun quyidagi amaliy model taklif etiladi:

Boshlash bosqichi – Loyihaviy tashabbusni asoslash, biznes-case va qiymat tahlilini amalga oshirish. Bankda bu odatda ichki audit, boshqaruv kengashi yoki regulator tavsiyasi asosida amalga oshiriladi.

Rejalashtirish bosqichi – Bank loyihalarida bu bosqichda xavf-xatarlar rejasini tuzish, mijozga ta'sir tahlili (impact assessment), axborot xavfsizligi talablari va texnik arxitektura shakllantiriladi.

Ijro bosqichi – Ko'p hollarda IT bo'limi, konsalting kompaniyalar, xizmat

ko'rsatuvchi pudratchilar jalb etiladi. Bu bosqichda PMO faoliyati asosiy rol o'ynaydi [2].

Nazorat va monitoring bosqichi – KPilar (asosiy ko'rsatkichlar), loyihaviy byudjet, vaqt va sifat monitoringi yuritiladi. Bank loyihalarida nazorat qilish auditoriya va regulyator nazorati bilan uyg'unlashtirilgan bo'lishi lozim.

Yakunlash bosqichi – Loyihaning rasmiy yakunlanishi, texnik hujjatlar topshirilishi, loyiha darslari (lessons learned) jamlanadi va faoliyat doimiy operatsion modelga topshiriladi.

O'zbekistonda tijorat banklari hozirda ko'plab transformatsion loyihalarni amalga oshirmoqda — masalan, raqamli bank xizmatlari, yangi mobil ilovalar, ichki protsessing platformalari va CRM tizimlarini joriy etish. Biroq ushbu loyihalarning ko'pchiligida yagona loyiha boshqaruvi yondashuvi mavjud emas. PMBOK asosida tayyorlanadigan bankka xos metodologik platforma, milliy xususiyatlarni ham inobatga olgan holda, loyihalarni boshqarishda sifat, tezlik va nazorat muvozanatini yaratadi.

Shuningdek, har bir yirik bank o'z PMO (Project Management Office) bo'limini tashkil qilib, PMBOK tamoyillarini standartlashtirilgan tartibda joriy qilishi zarur. Bu nafaqat yirik infratuzilma loyihalarini, balki regulyator talablari asosidagi kichik tashabbuslarni ham tizimli nazorat ostida boshqarishga imkon beradi [3].

XULOSA VA MUNOZARA

PMBOK tizimi xalqaro loyiha boshqaruvi standartlarini taklif qiluvchi yondashuv sifatida bank sektoridagi loyihalarning murakkab va ko'p qatlamli tuzilmasiga mos keladi. O'zbekiston banklarida bu model asosida loyihalarni boshqarish – nafaqat zamonaviy boshqaruv madaniyatini shakllantirish, balki resurslarni samarali boshqarish, xatolarni kamaytirish va mijozga yo'naltirilgan tizim yaratish imkonini beradi. Kelgusida PMBOK asosidagi mahalliyashtirilgan bank loyiha menejment tizimlarini ishlab chiqish muhim strategik yo'nalishlardan biri bo'lib qoladi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Project Management Institute (PMI). A Guide to the Project Management Body of Knowledge (PMBOK® Guide), 7th Edition. PMI, 2021.
2. Kerzner, H. Project Management: A Systems Approach to Planning, Scheduling, and Controlling. Wiley, 2017.
3. Turner, J.R. Handbook of Project-Based Management. McGraw-Hill, 2019.